

*Пономаренко Я. С.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціології та психології факультету № 6,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД РИГІДНОСТІ ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ ПОЛІЦІЮВАННЯ

Виклики, які сьогодні стоять перед поліцейською службою вимагають розширити та дещо удосконалити підготовку офіцерів поліції. У зв'язку з тим, що виконання професійних обов'язків поліцейських в більшості своїх випадків, пов'язане з розв'язанням складних завдань в стресових та екстремальних умовах, що потребує від них гнучкості, готовності приймати рішення, сприймати невідоме та діяти рішуче.

Л. Процик зазначає, що діяльність поліції вимагає від них високого рівня відповідальності, що актуалізує в них потребу до швидкого прийняття рішення й нестандартних шляхів розв'язання екстремальних ситуацій. Звідси, пише авторка, поліцейські можуть відчувати дискомфорт, бути розгубленими та діяти не злагоджено [1].

І собі D. Blumberg з колегами вважають, що екстремальні ситуації вимагають від поліціантів здібностей швидко оцінити ситуацію, обміркувати всі імовірні варіанти її вирішення. Вчені говорять, що імпульсивність в даному випадку може лише зашкодити, що наражає на додаткову небезпеку як самого поліцейського, так й навколишніх. На думку науковців, сумлінне виконання професійних обов'язків та дотримання організаційних правил, здатні підвищити їх ефективність та результативність. Варто вказати, що адаптивні й гнучкі здібності є запорукою їх успішного виконання завдань, навіть в найбільш екстремальних умовах [2].

Мета дослідження – виявлення взаємозв'язків складових ригідності та факторів прийняття рішень у поліцейських з різним рівнем професійного самоздійснення (ПС).

У якості досліджуваних виступили працівники поліції. Із застосуванням опитувальника «Професійного самоздійснення» О. Кокуна, та за допомогою кластерного аналізу за методом k – середніх були сформовані групи з різним рівнем (низький, середній та високий) професійного самоздійснення. Першу групу (з низьким рівнем) склали 29 досліджуваних, у другу групу (з високим рівнем) увійшло 32 досліджуваних. 23 респонденти з середнім рівнем показника були виключені із подальшого дослідження. Всього досліджуваних – 61 особа. Для математико-статистичної обробки було використано рангової кореляції Спірмена. Нами була використана методика Г. Залевського «Томський опитувач ригідності» («ТОР») та опитувальник «Особисті фактори прийняття рішень» (ЛФР-25) Т. Корнілової.

Дані отримані за методиками унаочнені на корелограмах (рис.1 та рис.2).

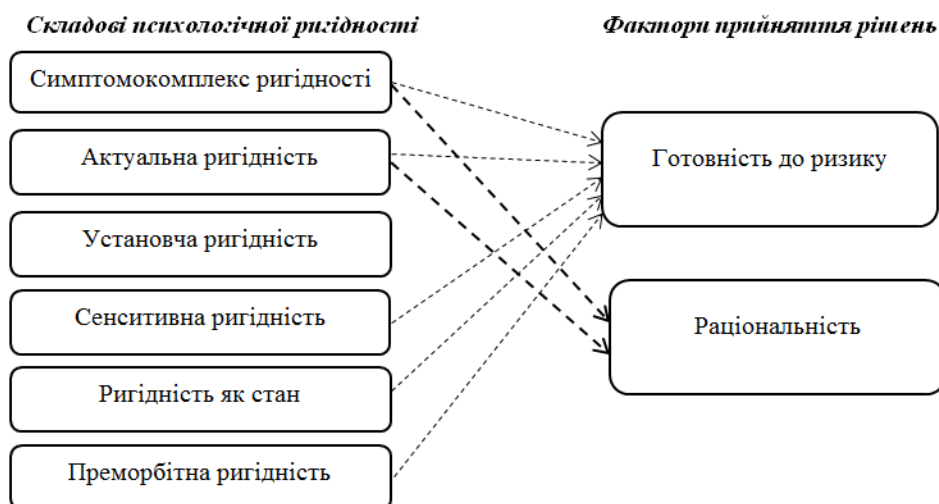

Рис. 1 – Взаємозв'язки складових психологічної ригідності з факторами прийняття рішень в ситуаціях ризику у поліцейських з низьким рівнем професійного самоздійснення.

Примітка: _____ позитивний зв'язок; - - - - - негативний зв'язок.

У досліджуваних з низьким рівнем ПС за фактором прийняття рішення «Готовність до ризику» виявлені значущо негативні кореляційні зв'язки майже за всіма психологічними показниками ригідності, а саме «Симптомокомплекс ригідності» ($r = -0,427, p \leq 0,05$), «Актуальна ригідність» ($r = -0,520, p \leq 0,05$), «Сенситивна ригідність» ($r = -0,312, p \leq 0,05$), «Ригідність як стан» ($r = -0,482, p \leq 0,05$) та «Преморбінтна ригідність» ($r = -0,316, p \leq 0,05$). Таким чином, у представників першої групи зі збільшення здатності самостійно, обдуманно приймати рішення у складних професійних умовах зменшуються:

- схильність до фіксованої поведінки, яка є наслідком персеверацій, стереотипів, педантизму тощо;
- нездатність за об'єктивною необхідністю змінити думку, ставлення, установку, мотиви поведінки, модус переживання;
- емоційне сприйняття стресових ситуацій, що потребують від людини залучення власних ресурсів та готовності сприйняти нове й невідоме;
- розуміння наслідків негативних подій, які виникли внаслідок їх участі в екстремальних подіях;
- зменшуються захисні механізми у подоланні труднощів та готовність до новацій у діяльності.

За фактором прийняття рішення «Раціональність» виявлені значущі негативні кореляційні зв'язки з показниками ригідності «Симптомокомплекс ригідності» ($r = -0,366, p \leq 0,05$) та «Актуальна ригідність» ($r = -0,377, p \leq 0,05$). Отже, у першій групі зі збільшенням аналітичного підходу при прийнятті рішення, котре позначається у чіткому та послідовному слідуванні заздалегідь наміченого та продуманого плану дій зменшуються:

- фіксація на цілях та звичним формам поведінки, на яку впливають цінності, установки, стереотипні думки і особистий досвід досліджуваних;
- об'єктивізація при прийнятті важливого рішення, котра формується на підставі мотивів, думок й почуттів людини в теперішньому часі.

Результати досліджень психологічної ригідності поліцейських з особистісними

факторами прийняття рішень в екстремальних ситуаціях у групі з високим рівнем професійного самоздійснення презентовано на рисунку 2.

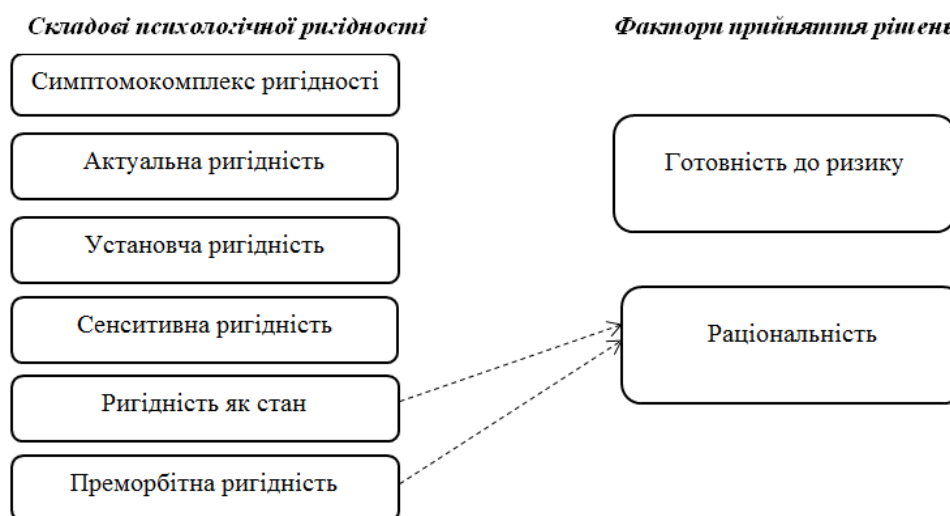

Рис. 2 – Взаємозв'язки складових психологічної ригідності з факторами прийняття рішень в ситуаціях ризику у поліцейських з високим рівнем професійного самоздійснення.
Примітка: _____ позитивний зв'язок; - - - - - негативний зв'язок.

Отже, у досліджуваних з високим рівнем ПС за фактором прийняття рішення «Готовність до ризику» виявлені значущі негативні кореляційні зв'язки з показниками ригідності «Ригідність як стан» ($r = -0,380, p \leq 0,05$) та Преморбітна ригідність» ($r = -0,371, p \leq 0,05$). Виходячи з отриманих результатів, можемо сказати, що зі збільшенням готовності діяти та приймати рішення обдуманно, розглянувши всі імовірні варіанти та обрати саме дієве, зменшуються:

- саморегуляція, яка дозволяє людині приймати рішення і діяти в ситуаціях екстриму та передбачає залучення минулого практичного досвіду;
- здатність сприйняти новий досвід або застосувати невідомий інструмент у розв'язанні проблемного питання.

Таким чином, виходячи з результатів емпіричного дослідження можемо констатувати, що у поліцейських з низьким рівнем професійного самоздійснення визначено сім від'ємних кореляційних зв'язків, у той час друга група з високим рівнем ПС має лише два від'ємні зв'язки. Можемо сказати, що професійне самоздійснення забезпечує впевненість працівника поліції у власних силах при вирішенні складного професійного завдання, що не лише збільшує його ефективність як фахівця, а й сприяє його готовності адаптуватися до нових умов, швидко й зважено приймати рішення, при цьому не втрачаючи працездатності та результативності.

Список використаних джерел

1. Процик Л. Негативні психічні стани та реакції працівників поліції в екстремальних умовах службової діяльності. *Проблеми політичної психології*. 2021. №24(1). С. 185-199.
2. Blumberg D.M., Schlosser M.D., Papazoglou K., Creighton S., Kaye C.C. New Directions in Police Academy Training: A Call to Action. *International journal of environmental research and public health*. 2019. №16(24). P. 4941.